

YENİ VAKIFLARIN AMAÇ KAVRAMLARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Dr.Nazif ÖZTÜRK

GİRİŞ

Vakıf, insanla beraber mevcut olan karşılıklı dayanışma ve başkasına iyilik yapma duygusunu, hukukî statüye kavuşturan ve ona süreklilik kavramını sağlayan, milletlerin sahip bulunduğu manevi güç ve değerlerin tanımlanmasına yardımcı, tüzel kişiliğe sahip hukukî ve sosyal bir müessesedir.

Vakıflar başlangıçta, ferdi ve içtimai ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya çıkmıştır. Ancak daha sonra cemiyet hayatında meydana gelen gelişmelere uygun olarak içinde bulunduğu toplumların sosyo-kültürel yapısı, ekonomik imkanları ve kabiliyetleri oranında değişmiş ve gelişmiştir. Özellikle Osmanlı döneminde, serbest ekonomi kurallarına ve yerinden yönetim esaslarına göre faaliyet gösteren, her biri ayrı hükûmî şahsiyeti haiz; devletin yükselme ve duraklama hareketlerine paralel olarak hizmet alanları genişleyip daralan, toplum ve devlet hayatımızda sosyal, kültürel, ekonomik, hatta siyasî yönlerden belirgin bir potansiyele sahip bir sektör haline gelmiştir (Öztürk 1995: 549).

Tarihdeki kadar yaygın olmasa bile bugün de ülkemizde yeni vakıflar kurulmaktadır. Bu durum ulusumuzda düşünce ve sermaye olarak, vakıf fikriyatının mevcut olduğunu göstermektedir. Bu yazımızda, ülkemizde mevcut olan bu vakıf potansiyelinin, hangi hizmet alanlarına kanallize edilmesi halinde, memleketimiz ve insanımız için daha faydalı olacağı hususlarındaki düşüncelerimizi anlatmaya çalışacağız.

Bilindiği gibi, Ahkâm-ı Evkâf'ın temel kaidesinden birisi, "insanların en fazla ihtiyaç duyduğu şeyi vakfetmek, vakıfların en hayırlısıdır" (Ömer H. Ef. 1307:15/Mes 53). Demek ki; vakıfların amaçlarını toplumun ihtiyaçları belirlemektedir. O halde ihtiyaçlar değiştiğinde amaçlar da değişecektir.

Vakıflar, tarihin derinliklerinden gelen ve gelecek asırlara kadar uzanacak isdidatda bir kurumdur. Sadece bir dönemin ihtiyaçlarını gözönüne alarak, statik bir anlayışla onun hizmet alanlarını maddeler halinde saymak; vakıfların tarihi geçmişine ve dinamik yapısına uygun düşmemektedir. Bu bakımdan tadadî teklifler yerine, genel anlamda hizmet alanlarına ait çerçevenin çizilmesi, kanaatimizce daha gerçekçi olacaktır.

DURUM TESBİTİ:

Vakıf sektörü kültür ve müesseseler tarihi açısından devlet ve toplum hayatımızda önemli bir yere sahiptir. Osmanlı dönemine ait bir çok kamu müesseseleri ortadan kaldırıldığı halde; vakıflar, topluma mal olmuş hayri ve sosyal hizmetleri sebebiyle Cumhuriyet dönemine intikal etmiş ve merkezi hükümet içerisinde yerini almıştır (Öztürk 1995: XIX).

Bugün ülkemizde Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinden intikal eden mazbut ve mülhak vakıflar ile Cumhuriyet döneminde Türk Medenî Kanunu ve tadillerine göre kurulan yeni vakıflar bulunmaktadır. Son yıllarda bu kanun esaslarına göre idare edilmek üzere, devlet eliyle kurulan yeni bir vakıf türü daha ortaya çıkmıştır. Vakıflar konusunda ülkemizde yaşanan genel eğilimlere bakıldığında, bu tür vakıfların sürekli artma istidadı gösterdiği anlaşılmaktadır (Öztürk 1995: XX).

Halen ülkemizde 35.000 civarında vakfiyenin hayatiyet verdiği 5346 mazbut, 370 mülhak, 167 esnaf ve cemaate ait vakıflar ile Türk Medenî Kanunu'nun kabul tarihi olan 1926 yılından sonra bu kanun hükümlerine göre kurulan 3250 yeni vakıf faaliyet göstermektedir. Amacını gerçekleştiremediği için dağılan 155 vakıf bu rakama dahil değildir.

Bugün Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetim ve denetimi altında, mazbut ve mülhak vakıflara ait akar ve hayrat nev'inden toplam 43.895 adet taşınmaz mal bulunmaktadır. Bu taşınmazlardan 28.700 adedi mazbut akar, 6314'ü mülhak akar, 5995 adedi mazbut hayrat, 2886'sı ise mülhak hayrattır.

Diğer taraftan, eski eser tescilli 7734 adet vakıf taşınmaz mevcuttur. Bu eski eser tescilli taşınmazlardan 6335 adedi hayrat, 1399 adedi akardır.

Kanaatimizce verilen bu rakamlar, vakıf mal varlığının gerçek sayısını göstermekten uzaktır. İyimser bir tahminle 1968-1970 yılları arasında yapılan envanter çalışmalarıyla ancak vakıf mal varlığının % 80'i tesbit edilebilmiştir.

Asırlar itibariyle sayıları değişkenlik gösteren (gelir kaynakları itibariyle XVII.asırda kurulan vakıfların %18.84'ü kira ve nukud ıstıbahına % 3.38'i tamamen para vakıflarına (Yüksel 1990:155); XVIII. asırda kurulan vakıfların % 31.77'si (Yediyl-diz 1985:96), XIX. asırda kurulan vakıfların ise % 56.81'i (Öztürk 1995:37) yine para vakıflarına dayanmaktadır.) binlerce para vakfının tüzel kişiliğinden bahsetmek mümkün değildir. Bugün para vakıflarının vakfiyeleri mevcut, fakat vakfı adına kayıtlı ortada herhangi bir malvarlığı bulunmamaktadır. Para vakıflarının mevcut nakitleri Cumhuriyet Döneminin başında "Nukud-u Mevkufe Müdürlüğü"nde toplanmış daha sonra bir küle halinde 1954 yılında kurulan T.Vakıflar Bankası T.A.O.'nın mazbut vakıflara ait A grubu hissesine sermaye yapılmıştır. Halen Bankanın A grubu hissesini bir kamu kurumu olan Vakıflar Genel Müdürlüğü tüzel kişiliği temsil etmektedir.

Diğer taraftan XVII, XVIII ve XIX. asırlarda kurulan vakıflarla ilgili üç ayrı doktora tezinden, bu asırlarda kurulan vakıfların amaçlarına göre tasnifi ni ve yüzde olarak hizmet alanları vasıtasıyla yaptıkları harcama miktarlarını biliyoruz.

Elimizde mevcut bu bilgilere göre, XVII. asırda kurulan 1163 vakıftan sağlanan gelirlerin % 17.26'sı yönetim ve onarım giderlerine, % 33.20'si din, % 6.75'i eğitim, % 6.3'ü sosyal hizmet alanlarına, % 36.37'si de vakıf kurucularının aile bireyleri ve akrabalarına (Yüksel 1990: 24-249); XVIII. asırda kurulan 6000 vakıftan sağlanan gelirlerin % 28.16'sı eğitim, % 30.75'i din, % 10.15'i sosyal hizmetler, % 6.50'si askerî, % 9.70'i yönetim giderlerine, % 14.20'si aile fertlerine (Yediyl-diz 1982: 8-10); XIX. asırda kurulan 9000 vakıftan elde edilen gelirin ise; % 34.61'i din, % 27.12'si eğitim, % 17.16'sı sosyal hizmet, % 4.34'ü yönetim giderlerine, % 16.87'si aile fertlerine (Öztürk 1995: 47) ayrılmıştır.

Asırlar itibariyle oranları değişmekle birlikte, bu harcamalara bakarak, Osmanlı Döneminin son üç asrında kurulan vakıfların, genelde eğitim, din ve sosyal hizmet ağırlıklı oldukları anlaşılmaktadır.

Cumhuriyet Döneminde kurulan 3250 vakfın hizmet amaçları itibariyle dağılımı ise şöyledir: Bu dönemde kurulan vakıflardan % 35'i eğitim, kültür, sağlık ve çevre, % 12'si hayrî ve dinî, % 33'ü sosyal yardımlaşma ve dayanışma, % 20'si çeşitli amaçlarla faaliyette bulunmaktadır (Öztürk 1993: 79).

Verilen bu istatistikî bilgilerden, Osmanlı Döneminde dinî amacın, Cumhuriyet Döneminde de eğitim-kültür ve sosyal yardımlaşma amaçlarının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Buna rağmen, 300 yıllık süre içerisinde ülkemizde kurulan vakıfların hizmet alanlarında paralellik ve hatta benzerliklerin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Eski ve yenisiyle son dört asırda kurulan vakıfların hizmet alanlarını belirledikten sonra, bir hususun daha tesbitinde yarar bulunmaktadır. O da, vakıfların bizâtihi amaç değil araç olduğu gerçeğidir.

Vakıflar deyince bizim insanımızda birbirine zıt iki görüş ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir bölümü, vakfı adeta bir iman düsturu gibi anlamakta, bir bakıma ona dokunulmaz bir kutsiyet atfetmektedir. Karşı görüşte olanlar ise, Osmanlı Döneminde var olan ve mevcudiyetini Cumhuriyet Döneminde de devam ettiren, bu haliyle bizim mazi ile göbek bağımızı bağlayan vakıf müessesesini, "eskiye ait ne varsa mutlak kötüdür." anlayışıyla tasfiye edilmesini ve ortadan kaldırılmasını istemektedir. 70 yıllık Cumhuriyet Dönemi, vakıflarla ilgili bu düşüncelerin çatışma alanı olmuştur. Oysa bu görüşlerin hiç birisi tek başına doğru değildir. Biraz önce de ifade ettiğimiz gibi, doğru olanın vakıfların doğrudan bir amaç olmayıp araç olduğu ve onun değerini belirleyen hususun kendi adından değil, gerçekleştirilmek üzere seçtiği hizmet alanlarından kaynaklandığı gerçeğidir.

DAR BOĞAZLAR:

Cumhuriyet Döneminde, Vakıflarla ilgili yapılan hukukî düzenlemeler; İslam Dünyasında 14 asırlık fiili uygulama dikkate alınmadan, sadece batının değer yargıları ve bu konudaki mevzuatı esas alınarak hazırlanmıştır. Bu sebeple ülkemizde bugün, vakıflar konusunda bir kargaşa yaşanmaktadır.

1. Aslî Kavramlar Unutulmuştur.

Kavram kargaşası, vakıfların tarifinden itibaren yaşanmaktadır. Eski hukukumuzda vakıf, menafî'i ibadullaha ait olmak üzere, akar veya akar hükmünde olan bir mülkü temlik ve temellükten müebbeden alıkoymaktır (M.Hamdi 1326:16; M.Hamdi 1327:3) tarzında tarif edilmektedir.

Tarifte geçen tabirler, izaha muhtaç bulunmaktadır. "Menafî'i" demekle rakabeden yani o mülkün zatından gelirini ayırmış bulunuyoruz. Çünkü Vakıf malın rakabesi, Allah'ın kullarına ait olmayıp, ya Allah'ın ya da vâkıfın kendi mülkünde olmak üzere müebbeden mahbus bulunacaktır. Birincisi İmam-ı Azam'ın, ikincisi imameynin görüşüdür. "İbadullah"ın çoğul olarak kullanılması, va-

kıtan bir kişi yerine birden fazla kimsenin yararlanması gerektiğini göstermektedir. Bu bilgilerden anlaşılıyor ki, yalnız bir şahsın gözetilmesi için vakıf kurulması doğru olmadığı gibi, topluma faydalı olmayan amaçlar için vakıf kurulması da caiz değildir. Bir kimse, gelirinden bir kabir veya türbede kandil ve mum yakılmak üzere malını vakfetse, o kandillerin ışığından insanlar da yararlanmadıkça, vakıf sahih olmaz (M.Hamdi 1326:18).

Sonra, "akar veya akar hükmünde" diyoruz. Akar, arazi ve arsa demektir. Vakıf süreklilik kavramına sahip olduğu için esas itibarıyla vakfedilmeye elverişli olan şey, yalnız taşınmazlardır. Ancak menkulün vakfı, akarla olan ilgisi veya örf ve ihtiyaç sebebiyle caiz görülmüştür (M.Hamdi 1327:4).

Vakfın tarifinde bir de "mülk" ifadesi geçmektedir. Mülkten maksat "ayn-ı memluk"dur. "Ayn-ı memluk" olmayan şeyler vakfedilemeyeceği gibi, borç, menfaat ve benzeri şeyler ile vakıflaştırılan malın, ikinci kez vakfedilmesi mümkün değildir. "Temlik ve temellük" tabiri ise, bey' "sıra" hibe ve vasiyet gibi, bir aynın tebdil, tağyir ve mülkiyet değişikliğine sebep olan şeylerden uzak durmaktır (M.Hamdi 1327:4).

Tarifin sonunda "müebbeden alıkoymak" veya "müebbeden hapsedmek" ifadesi yer almaktadır. "Müebbeden" demek nihayeti "gayr-i muayyen" bir zaman için demektir. "Haps" kelimesi ise, o mülkün rakabesinin üçüncü şahıslara geçmesini önlemektir (Öztürk 1983:28-29).

Kısaca tahliline çalıştığımız eski hukukumuzdaki vakfın tarifinde mevcut olan derinliği (Öztürk 1995: 49-53), Türk Medeni Kanunu ve tadillerine taşınmak mümkün olamamıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun kaynağı olan İsviçre Medeni Kanunu, Vakfı, "emvâlin muayyen bir gaye lehine tahsisi" olarak telakki etmektedir. Bu durum bize, "malın muayyen bir maksada tahsisi" şeklinde intikal etmiştir. Bu intikal doğrultusunda, 903 sayılı Kanunla Medeni Kanun'un "tesis" e ait hükümleri değiştirildikten sonra; "vakıf başlıbaşına mevcudiyeti haiz olmak üzere, bir malın belli bir gayeye tahsisidir" (Md.73) diye tarif edilmiştir (RG. 1967:12655/2-4). Fakat bu tarif, Medeni Kanun üzerinde çalışanları tatmin etmemiştir. Çünkü bir kimsenin muayyen bir malı bir iş için ayırmasıyla vakıf vücut bulmaz. Ogluna sermaye, kızına çeyiz vermek, yahut muayyen işte kullanmak üzere hakikî veya hükmi bir şahsa mal tahsis etmek vakıf değildir. Vakfın tarifinde görülen yalınlığın yanında, Medeni Kanun'un 74 ncü ve Tüzük'ün 6 ncı maddesinde vakfın kurulması, belirli şekil şartına bağlanmıştır. Yürürlükteki bu madde hükümlerine göre "Kanuna, ahlâka ve âdâba veya millî menfaatlere aykırı olan veya siyasi düşünce veya belli bir ırk veya cemaat mensuplarını desteklemek gayesiyle kurulmuş olan vakıfların tesciline karar verilemez". Demek ki; bu ilkelere uymak kaydıyla ister toplumun

yararına olsun ister olmasın, her türlü amaç için vakıf kurmak mümkündür.

2. Kurbet Kastı Göz Ardı Edilmiştir

Ahkâmü'l-Evkâf kitapları, vakıf yapmadaki esas amacı "umur-u hayriyeye bezl-ü mal ile Cenab-ı Hakk'a takarrub ve ibadet kastı" olarak açıklamaktadır (Ö.Hilmi Ef.1307:15).

Demek ki, vakıf yapmaktan esas amaç, sahip olunan mallardan bir bölümünü, ibadet ve hayır maksadıyla insanların istifadesine sunarak Allah'ın rızasını kazanmaktır.

Hüseyin HATEMİ'ye göre eski ve yeni vakıfların "vakıf" adını taşıyor olmaları, bazı kavram karışıklıklarına yol açmaktadır. İslâm Hukuku'na göre, vakıf müessesesinin en dikkate değer tarafı kurbet kastine sahip olmasıdır. Fakat günümüzde kurulan vakıflarda bu özellikleri bulmak mümkün değildir (Hatemi 1985:56).

İslâm hukukçuları vakfın tescili için; topluma yararlı olması şartının yanında, Allah'ın rızasına uygun olması şartını da aramışlardır. 1000 yıllık vakıf tarihimizde bu iki husus, vakfın olmazsa olmaz şartı olarak, hep gözönünde bulundurulmuştur.

3. Günümüzde Vakıf Konusu İstismar Edilmektedir.

Nirengi noktaları kaybedilirse amaçlar her zaman istismara müsait hale gelirler. İstisnalar bir yana bütün araçlar gibi, bugün vakıf konusu da kişisel amaçlar için istismar edilmektedir.

Toplum içerisinde yer edinmek, psikolojik doyuma ulaşmak, kapitalizmin sertliklerini yumuşatmak, reklâm yapmak, bir düşünce veya dünya görüşünü hayata geçirmek, vergi muafiyeti olarak bu konuda sağlanan kolaylıklardan yararlanmak, Dernekler kanununa göre müdahaleye açık olan sivil toplum örgütlerini hukukî sağlamlığa kavuşturmak, fikir ve düşünceleri kalıcı ve sürekli kılmak...gibi düşüncelerle günümüzde vakıf kurulabilmektedir.

Son yıllarda bu söylediğimiz hususlara ilaveten malî mevzuat ve bütçe prensiplerinden kaynaklanan harcama zorluklarını bertaraf etmek amacı ile kamu kurumları eliyle kurulan yeni bir vakıf türü daha ortaya çıkmıştır.

Kanaatimizce bu olumsuz gelişmeler, vakıf sisteminde özün kaybedilmiş olmasından ileri gelmektedir.

4. Uygulamaya Yönelik Gereksiz Müdahaleler Mevcuttur.

Vakıfların anayasası; vakıf senetleri, eski ifadesiyle vakfiyelerdir. Vakıfla ilgili her türlü husus bu senetlerde yer almaktadır. Vakıfların senette yer almayan herhangi bir konuda faaliyette bulunması sözkonusu değildir. Vakfiye ve vakıf senetleri, kurucuları dahil herkesi bağlayıcı niteliktedir. Hal böyle iken, yürürlükteki mevzuat ve uygulamada, merkezî idare özellikle de teftiş makamı olan

Vakıflar Genel Müdürlüğü, sürekli vakıfların faaliyetlerine müdahale etmektedir.

Vakfın yapacağı her türlü alım, satım, bağış, inşaat ve benzeri...ekonomik faaliyetler, yetki belgesini hatta mahkeme kararını gerektirmektedir. Yurt içi ve Yurt dışı şube açılması özel izne tabidir.

Bu uygulama, batılılaşma döneminden itibaren başlayan devletçi ve merkezîyetçi anlayışın bir sonucudur. Devletin idarî tarzı değiştiği halde, kendi toplumuna güvenmeyen, başka bir ifadeyle halka rağmen halkçılık diyebileceğimiz bu tavır, hiç değişmemiştir.

Bu anlayışın sonunda toplumla devlet birbirine yabancılaşmış ve hatta aralarında güven duygusu kalmamıştır.Devletle vatandaşın öncelikleri farklılaşmış, ülkemiz güç kaybına uğramıştır. Birbirine destek olarak ülke kalkınmasını sağlaması gereken bu iki kuvvet, yekdiğerine köstek olmaya başlamıştır.

Ülkemizde yaşanan bu güvensizlik ortamı, gö-nüllü demokratik sivil toplum örgütü olan ve özel hukuk hükümlerine tabi bulunan vakıfların, tarihte ve gelişmiş batı toplumlarında olduğu gibi, kamuoyu oluşturmaları ve baskı unsuru olarak faaliyet göstermesi imkanını ortadan kaldırmıştır.

5. Vakıfların Kuruluş Sermayesi Yetersizdir:

Yukarıda belirtilen merkezîyetçi ve müdahaleci tutumun doğurduğu olumsuz gelişmelerin yanında; yeterince ekonomik bir potansiyele sahip olmadan kurulan vakıflar, ilk kuruluş heyecanının geçmesinden sonra tikanıp kalmaktadır.

Vakıfların istenilen düzeyde müesseseler kurarak hizmet üretebilmesi için, tarihte bizim toplumumuzda ve günümüz gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, mutlaka sermaye birikimine sahip olmaları gerekmektedir.

Toplum ve devlet hayatının her safhasında vakıfların hizmet ve potansiyelinden yeterince yararlanan demokratik ülke vatandaşları, tarihte bizim toplumumuzda yaşanan örneklerine benzer bir tarzda, vakıf çatısı altına mal varlıklarını gönüllü olarak kamu yararına kanallıze eden ve böylece katılımcılığı ve çoğulculuğu sağlayan uluslardır.

Esas itibarıyla vakıflar; mal varlığına, gerçekleştirelmesi gereken bir amaca, süreklilik kavramına ve kâra yönelik olmayan hizmet anlayışına sahip olması gereken kuruluşlardır. Ne yazık ki son dönemlerde, dernekçilik anlayışıyla sermayesiz vakıflar kurulmaya başlanmıştır. Nasıl ki yeterince gıdasını alamayan canlı yaşayamaz, yaşasa da bir enerjiye sahip olamadığı için iş yapamaz ise; tıpkı enerjisiz kalmış bir insan gibi, bu şekilde ortaya çıkan ve hayatîyetini devam ettirmeyi aıdat ve bağışlara bağlayan vakıflar da, kurucularının samimi ve iyi niyetlerine rağmen, toplum ve devlet hayatına etki edebilecek bir faaliyette bulunmaları mümkün olmamaktadır.

TEKLİFLER:

Giriş, durum tesbiti ve dar boğazlar başlıkları altında, eskisi ve yenisiyle ülkemizde bulunan vakıflar hakkında verilen kısa bilgiler ışığında, yeni vakıfların öncelikli hizmet alanlarını şöyle sıralamak mümkündür.

1. İnsanı Esas Alan Bir Hizmet Anlayışına Sahip Olmalıdır:

Amacı ne olursa olsun, her şeyden önce bir vakfın çalışmaları, Hakk'ın rızasına ters ve toplumun zararına olmamalıdır. Toplumun yararına olmayan, hasbîlik vasfını taşımayan hiçbir faaliyette hayır yoktur.

Din dahil, bu dünyada ne varsa ve ne yapıyorsa hepsi insanın mutluluğu içindir. Mutluluk ise, beden ve ruh sağlığına sahip olmakla mümkündür. Beden ve ruh sağlığına sahip olmak bilgili olmayı ve beşerî ihtiyaçların karşılanmış olmasını gerekli kılmaktadır.

Bu ülkenin esas sahibi olan Anadolu insanının hayatı iki problemi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi çocuklarına günümüzün gerektirdiği tarzda eğitim ve öğretim imkânı sağlayamamak, ikincisi meşru yoldan para kazanmanın yolunu bulamamaktır. Eğer bu mes'eleye bir çözüm yolu bulunamazsa; şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da bizim insanımız üçüncü sınıf insan olmaktan ve yönetilmekten kurtulamayacaktır.

Ülke nüfusunun % 70-80 ini oluşturan bu kesimin, bu iki problemini çözümlmek, yeni kurulan vakıfların en başta gelen amacı olmalıdır.

2. Kalıcı Müesseseler kurmalıdır:

Istisnalar bir yana, bugün ülkemizde, sermaye birikiminin yitirildiği, Osmanlı'nın gerileme döneminde olduğu gibi; müesseseler kuran vakıflar yerine, yapılaşmayı ve çok fazla harcamayı gerektirmeyen soyut amaçlar için vakıflar kurulmaktadır. Bu alışkanlıktan en kısa sürede vazgeçilmeli, yeterli plân proje ve sermaye birikimine sahip vakıflar kurulmalıdır. Bundan sonra kurulacak vakıflar, bireysel mes'eleler yerine geniş kitleleri ilgilendiren toplumsal konularla meşgul olmalıdır. Bir yoksula yardım yerine, işsize iş imkânı sağlayacak tesisler kurmalıdır.

Burs yerine okul, ilaç parası sağlama yerine hastahane açmalıdır.

3. Kitlelere Yön Veren Mega Projelere Talip Olmalıdır:

Toplu iletişim araçları, kitleleri bilgilendirme ve ülke yönetimine halkın katılımını sağlamada, büyük bir baskı unsurudur.

Günümüzde vakıflar, ülke genelinde yayın yapacak, T.V., radyo, gazete dergi...gibi göze ve kulağa hitap eden basın-yayın organlarını kurmaya ve işletmeye talip olmalıdır.

4. Gönüllü, Demokratik, Toplumsal Bir Baskı Unsuru Olarak Faaliyet Göstermelidir.

Demokrasilerde hak almak, ancak örgütlü toplumsal kuruluşlara sahip olmakla mümkündür. Zorbalığın ve diktacılığın bertaraf edilmesinde, büyük halk kitlelerinin, hukukun içerisinde kalarak ve demokratik ilkelere uyarak, hakka ve doğruya yönlendirilmesi, haksızlığın ve zulmün ortadan kaldırılması açısından hayati önemi haizdir.

Çağdaş demokrasi, katılımcı ve çoğulcudur. Katılımcılığı ve çoğulculuğu sağlamakta ve kamuoyu oluşturmakta, diğer sivil teşekküllerin yanında, vakıflara da önemli görevler düşmektedir. Ancak bugüne kadar vakıflar, kendi aralarında yeter derecede organize olamadığı için, güçlü bir toplumsal tepki, siyasal iradeye yansımamıştır.

Vakıflar, çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi, piyasa ekonomisini, sosyal dayanışmayı, kültürel kimliği, millî birlik ve bütünlüğü güçlendirecek, bilinçli ve duyarlı bir kamuoyu hazırlayarak sosyal iradeyi etkilemeye talip olmalıdır (Baloglu 1994:21).

Vakıflar, gönüllü teşekküller arasında iş ve güç birliği oluşturmayı toplumun geniş katmanlarını ilgilendiren konuları ele almayı, çözümler üretmeyi, araştırmalar, toplantılar, açık oturumlar, hizmet içi eğitim kursları düzenlemeyi, yayın yapmayı, bildiri yayınlamayı, vakıfları ilgilendiren her konuda Hükûmete ve T.B.M.M.'ne görüş bildirmeyi, bilinçli ve duyarlı bir kamuoyu meydana getirmeyi ve siyasal iktidar üzerinde demokratik bir baskı grubu oluşturmayı öncelikli hedefleri arasına almalıdır.

5. Kaliteye Talip Olmalıdır:

Vakıflar gerçekleştirmeyi düşündüğü hizmeti en iyi bir şekilde yapmalıdır. Günümüz insanı, iyiye değil, mükemmelle taliptir. Hizmetler amatörce değil, profesyonelce yapılmalıdır. Çağımızda kötünün rağbet görmesi ve toplum içerisinde makes bulması mümkün değildir.

6. Ulusal ve Uluslararası Olaylarla Meşgul Olmak Üzere Araştırma, Plânlama ve Dökümantasyon Merkezleri Kurmalıdır:

İletişim ve bilgi çağını yaşayan dünyamız küçülmüştür. Günümüzde bir ülkede meydana gelen hadiseler o devletin sınırları içerisinde kalmamaktadır. Globalleşme ve küreselleşme tabirleriyle anlatılmaya çalışılan olgu, komşunun komşusunun evinin içerisine karışması hadisesidir.

Bu gelişmelerden memnun olmamak, hatta, nasıl yaldızlı ifadeler arkasına sığınarak, güçlü devletlerin çıkar düzenini ve hegemonyasını sürdürdüğünü farketmek, yahut dünyada olup biten herşeyi yok sayarak hadiselerle sırt çevirmek, yaşanan gerçekleri ortadan kaldırmıyor.

Durum böyle olunca, hadiselerden kaçmak yerine, olayların üzerine yürümek daha gerçekçi olmaktadır.

Bugün devletlerin dünya düzeninde ağırlık koymaları, sadece ekonomik ve askerî güçleriyle olmuyor. Resmî, politik manevraların yanında, gönüllü, demokratik sivil toplum örgütlerini harekete geçirerek, bilgi akışını sağlamakta ve dünya siyasî platformları nezdinde kamuoyu oluşturmaktadırlar.

Diğer taraftan bu amaçla kurulacak vakıflar eliyle, bizim insanımız ve ülkemizde mevcut olan beşerî hasletlerimizi, bu insanî özelliklerden mahrum olan diğer dünya ülkelerine aktarmamız mümkün olabilir.

Son Bosna-Hersek, Azerbeycan ve Çeçenistan'da yaşanan olaylar, bu durumun gerekliliğini açık bir şekilde ortaya koymuştur.

SONUÇ

Vakıfların hizmet alanlarını, ihtiyaçlar belirlemektedir. İhtiyaçlar ve zamanlar değiştiğinde vakıfların amaçlarının da değişmesi doğaldır. Bu bakımdan "teklifler" başlığı altında yazılanlar, genel mahiyette kaleme alınmış, yapılması gerekenler makro plânda sıralanmıştır.

Belirtmeye çalıştığımız bu hususların gerçekleştirilmesi için, hiç şüphesiz iyi yetişmiş insana, birikmiş sermayeye ve yenibaştan düzenlenecek mevzuata ihtiyaç vardır. Yeni düzenlemelerde vakıfların 1000 yıllık uygulamalarına mutlaka bakılması, nirengi noktaları gözden uzak tutulmalıdır.

Son senelerde, gelişmiş batılı ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de, vakıfların siyasî faaliyetlerle uğraşmasının serbest bırakılması, hatta kendi aralarında bir bakıma konfederasyona giderek, dünya vakıf teşkilatlarıyla işbirliği yapması hususları tartışmaya açılmıştır.

Bu gelişmeler üzerine, eskisi ve yenisiyle ülkemizde faaliyet gösteren vakıfların durumu daha da önem kazanmıştır. Hatta vakıfların hukukî dayanağı ve çalışma esaslarını düzenleyen yürürlükteki kanun, tüzük ve yönetmelikler ile mazbut vakıfların idaresini, mülhak ve yeni vakıfların devlet adına denetimini üstlenen Vakıflar Genel Müdürlüğünün mevcut statüsü ve teşkilat yapısı, ihtiyacı karşılamaktan çok uzak bulunmaktadır (Öztürk 1985:54-55).

Bu bakımdan vakıfların yeni bir hukukî yapıya kavuşturulmasına ve Vakıflar İdaresi'nin yeniden reorganizasyona tabi tutulmasına şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır.

Kanaatimizce yeniden oluşturulacak Vakıflar İdaresi, Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıfların mütevellî hey'et başkanlarının da belirli bir oranda yer alacağı, geniş tabanlı Danışma Kurulu'na, seçimle gelmiş bir yönetim kadrosuna sahip, genel hükümler çerçevesinde murakabeye tabi, özel hukuk hükümlerine göre idare olunur, ayrı bütçeli müstakil bir yapıya sahip olmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Öztürk, Nazif, **Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi**, Ankara 1995.
2. Ömer Hilmi Efendi, **İthafü'l-Ahlâf fi Ahkâmî'l-Evkâf**, İstanbul 1307.
3. Yüksel, Hasan, **Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Hayatında Vakıfların Rolü üzerinde Araştırma (1585-1683)**, Ankara 1991, (Basılmamış doktora tezi).
4. Yediyıldız, Bahaeddin, **Institution Du Vaqf Au XVIII e Siecle En Turquie-etude SOCIO-historique**- Ankara 1985.
5. Öztürk, Nazif, "Tarihte ve Bugün Vakıflar Eliyle Aileye Götürülen Hizmetler", **Aile ve Toplum**, S.3, C.I, Ankara 1993, s. 78-89.
6. M.Hamdi, Elmalılı, **Ahkâm-ı Evkâf** (Taşbasma), İstanbul 1326.
7. M.Hamdi, Elmalılı, **Ahkâm-ı Evkâf** (Taşbasma), İstanbul 1327.
8. Öztürk, Nazif, **Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar**, Ankara 1983.
9. **Türk Medeni Kanunu'nun Tadiline Dair 903 Sayılı Kanun**(RG.1967:12655/2-4).
10. Hatemi, Hüseyin, "Tartışma", **I.Vakıf Şûrası**, 3-5 Aralık 1985, Ankara 1986.
11. Öztürk, Nazif, **Elmalılı M.Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar**, Ankara 1995.
12. Baloglu, Zekai, **Türkiye Üçüncü Sektör Raporu**, İstanbul 1994.
13. Öztürk, Nazif "Vakıfların İdaresi ve Teşkilat Yapısı Üzerine Düşünceler", **I.Vakıf Şûrası**, 3-5 Aralık 1985, Ankara 1986, 43-55.